

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

ԿՐԹԱԿԱՆ ԳՈՐԾԸ ԹԷՀՐԱՆԻ ՄԷՋ

Անշուշտ այսօր Թէհրանի հայութիւնը քիչ է, բայց իրե-
րու և դէպքերու բերումով՝ հետզհետէ բազմանալու է:

Վաճառականութեան, մանաւանդ քաղաքական կեանքի
իրեւ կեդրոն, Թէհրանը իրեն քաշելու վրայ է Պարսկաստանի
միւս քաղաքներու և զիւղերու հայ ազգաբնակիւթիւնը: Օր մը
պիտի գայ, որ Թէհրանը պիտի դառնայ բազմահայ քաղաքներէ
մէկը Պարսկաստանում: Եւ յետոյ, կարգ մը ուրիշ նկատու-
մաներով ալ Թէհրանը պէտք է մեր ուշադրութեան առարկան
դառնայ: Թէհրանը իբրի կառավարութեան կեդրոն, ապահով է
ու անձեռնմխելի:

Արդ, շատ նպատակայարմար ու խելացի պիտի ըլլար հի-
մակուրնէ խորհել մօտաւոր ապագայի պահանջներուն և Թէհ-
րանի մէջ կազմակերպել կրթութեան գործը: Բայց այս նպա-
տակի իրագործումին անհրաժեշտ է որ օգնէ արտասահմանի
Հայը:

Արդէն Թէհրանցի Հայը հետզհետէ կը սկսի ըմբռնել իր
կատարելիք դերի լրջութիւնը, բայց եթէ, տակաւին, իր կըր-
թական գործին չէ տուած⁶ լարուած ժամացոյցի մը կանոնա-
ւորութիւնը, պատճառն այն է որ, նախ՝ ինչպէս ըսի՝ նիւթա-
կան միջոցները սահմանափակ են, երկրորդ՝ ուսումնարաննե-
րու մասին իր ունեցած՝ սէրը աւելի բնազդական է, քան գի-
տակցական, այսինքն թէ դեռ ևս չէ ըմբռնած զարգացումի
բոլոր բովանդակ կարեւորութիւնը:

Պարսկաստանցիները փորձով գիտեն թէ իրենց երկիրը
այն չէ ինչ որ էր ասկէց 10 տարի առաջ: Եւրոպացիներու՝
Պարսկաստանի մէջ ներկայութիւնը՝ այսօր կեանքը, կեանքի

կոխը—աւելի դժնդակ, աւելի տաժանելի դարձուցած է: Հայերը՝ իրենց դիրքը պահելու համար պէտք է որ, եթէ ոչ եւրոպացիներէն աւելի, գոնէ եւրոպացիներուն չափ պատրաստուած ըլլան. եւրոպացին եթէ անխելք ալ ըլլայ, իր պատկանած տէրութեան գործն պաշտպանութիւնը իրեն բաւական է մրցումին մէջ չընկճուելու համար: Մեր միակ պաշտպանութիւնը պիտի ըլլայ մեր արժանիքը, մեր խելքը: Ու այդ խելքը երկինքէն չիջներ. այդ խելքը պիտի տան մեզի մեր կրթական հաստատութիւնները, մեր դպրոցները:

Այդ ամենից յետոյ ծանօթացնենք կրթական գործի արդի դրութեան հետ թէհրանի մէջ:

Արդ թէհրանի հայոց տղայոց դպրոցը ունի 5 բաժանմունք, այսինքն երեք պատրաստական և երկու դասարան: Պատրաստական Ա. բաժանմունքը ունի 10 աշակերտ. Բ. բաժանմունքը 13 աշակերտ. Գ. բաժանմունքը 12 աշակերտ: Ա. դասատանը 12 աշակերտ. Բ. դասարանը 4 աշակերտ:

Աղջկանց վարժարանը բաղկացած է 4 բաժանմունքէ. Ա-ը՝ ունի 11 աշակերտուհի. Բ-ը՝ 8-ը. Գ-ը՝ 4. Դ-ը՝ նոյնպէս 4 աշակերտուհի: Ընդամենը ունինք 76 երկսեռ աշակերտ:

Այս երկու դպրոցներու ուսուցչական խումբը կազմուած է 5 հոգիէ, որոնց մէկը ուսուցչուհի, 3-ը ուսուցիչ և մէկն ալ պղտիկ միրզա: 9 բաժանմունքի համար 5 ուսուցիչ! Իրաւ որ չառ չէ:

Ահաւասիկ այս է պատճառը որ 76 աշակերտ գետեղուած են չորս դասարաններու մէջ. տղայոց Ա. և Բ. բաժանմունքը միասին, Գ. և Դ-ը միասին, իսկ Ե-ը՝ ջոկ: Աղջիկներու չորս բաժանմունքն ալ մէկ դասատան մէջ՝ օրիորդին հսկողութեան տակ:

Այժմ քննենք ուսումնարանի նիւթական դրութիւնը:

Հայկազեան վարժարանը՝ տարեկան ծախք ունի մօտ 1700 թուման, որուն 1350-ը ուսուցիչներու և ուսուցչուհիու ուժերի: 200 թուման՝ ծառաներու վարձք և հաստատութեան պահպանումին և այլևայլ պղտիկ նորոգութիւններու ծախք: Իսկ փնայած 150 թումանը... Այս գումարին ծախուած տեղը գտնողին մրցանակ մը տալ կարժէ շիտակը: Ինչի՞ կը կարծէք որ ծախսուի 150 թուման, ամէն տարի: Ուսուցիչներու ճանապարհածախսին: Երիտասարդ մը վերջերս ինձի կրօնք թէ՛ իր դպրոցական կեանքին մէջ՝ 26 ուսուցիչներու հանգիպած է. 26. ոչ աւելի, ոչ պակաս: Որո՞նքն է սակայն յանցանքը. երկու կողմին ալ՝ թէ՛ թէհրանցիներուն և թէ՛ ուսուցիչներուն: Թէհրանը՝ աշխարհէ կտրուած տեղ մըն է գրեթէ. անոնք որ կարող

են իսկապէս օգտակար ըլլալ՝ չեն գար Թէհրան. եսասիրութիւնն ու վայելքի տենչը ախլան բռնաւոր են մեր քիչ շատ զարգացումի երես տեսած երիտասարդութեան մէջ, որ հրաշքի պէս բան մը պիտի ըլլար, եթէ անոնք յանձնառու ըլլային գալ Պարսկաստան: Անոնցմէ շատերը կը նախընտրեն ծառայողներ ըլլալ այս կամ այն դրամատիրոջ մօտ, քան թէ գաղափարի զինուորներ:

Իսկ Պարսկաստան կը խուժեն՝ ուսուցչութեան պաշտօնով՝ բոլոր անոնք որ ամէն արհեստ փորձած ու չեն յաջողած, այսինքն բոլոր մտքով ու սրտով հաշմուածները: Այս իրողութեան մէջ պէտք է փնտռել պարսկահայերու կրթական գործի կազմութեանց պատճառը: Իմ խօսքս մասնաւորաբար Թէհրանի մասին է, որովհետեւ Թաւրիզը արդէն իր ճամբան գտած է ու կրնայ Պարսկաստանի ուրիշ քաղաքներուն օրինակ հանդիսանալ:

1700 թուման տարեկան ծախքին դիմաց Հայկազեան վարժարանը ունի միայն 700 թուման հաստատ հասոյթ: 160 թուման ալ կառավարական նպաստ՝ որը կարելի է նոյնպէս հաստատ եկամուտ համարել, եթէ գանձումը կանոնաւորապէս կատարուի:

Ինչպէս կը տեսնէք ուսումնարանի տարեկան ծախքի գումարին հազիւ կէսը ապահովուած է: Մնացած կէսը, Հանգանակութիւններով, ներկայացումներով, երեկոթներով է որ ձեռք կը բերուի: Ու այն ալ սրբան նեղութեամբ ու չարչարանքներով: Ամէն տարի հանգանակութիւն կայ, այսինքն ամէն տարի ուսումնարանը մուրալու կելլէ:

Նիւթական այս անապահով դրութիւնը բնականաբար հզօրապէս ազդած է ուսումնական վիճակին վրայ: Եթէ Թէհրանի ուսուցչական լաւ խումբ մը չէ ունեցած, պատճառն այն է որ չէ կրցած լաւ վճարել:

Մեր ազգային վարժարանները ընդհանրապէս կը գտնուին եկեղեցիներու կից, ու այս վերջինները իրենց հասոյթէն մաս մը կը յատկացնեն ուսումնարաններու: Թեհրանի երկսեռ վարժարանը այդ առաւելութենէն ալ զրկուած է, որովհետեւ եկեղեցիները հազիւ իրենք իրենց կը բաւեն:

Միակ ճար մը կայ, միակ դարման մը: Պէտք է որ մեր պարտաճանաչ, իրենց ցեղի ձայնին առջեւ խուլ չը մնացող հարուստները օգնութեան հասնեն Թէհրանցիներուն: Օգնութիւնը անհրաժեշտ եւ ստիպողական է մանաւանդ անոր համար որ Թէհրանցիները քիչ ժամանակէն պիտի մտնեն նոր ու ծանր զոհողութիւններու ճամբուն մէջ:

Առաջիկայ սեպտեմբերի սկիզբէն Թէհրանը պիտի ունենայ ազդային երկրորդ երկսեռ դպրոց մը: Հասանապատ Թաղի վարժարանը՝ որ կիսաւարտ մնացած էր երկար ժամանակէ ի վեր, մինչեւ սեպտեմբեր պատրաստ պիտի ըլլայ. շինութիւնները յառաջ կը տարուին: Ճանապարհի հեռաւորութեան պատճառաւ, ահապէն քանակութեամբ ծնողքներ իրենց զաւակները կուղարկեն օտար վարժարաններ: Միայն բողոքական միսիօնարներու քով 150-ի չափ աշակերտ և աշակերտուհի կայ, թիւ մը՝ որ Թէհրանի հայ աշակերտներու գումարին կէսն է, եթէ ոչ աւելի:

Դժբախտաբար, կաթօլիկ կրօնաւորները իրենց հակամարդկային, այլանդակ դաստիարակութեամբ, իսկ բողոքականները իրենց կատաղի Աստուածաշնչամոլութեամբ, իրենց յանձնուած ուղեղներու դահիճը կըլլան: Եթէ օտար վարժարանը լաւ ըլլար, վրդովելու ոչ մի պատճառ, անշուշտ, չէինք ունենալ. մենք այն ազդասէրներէն չենք, որոնք կըսեն. «մեր վատը օտարի լաւէն նախամեծար է»...

Այս աղէտքին առջեւն առնելու համար է, որ Թէհրանցիները Այվատեան եպիսկոպոսի հետ համախորհուրդ վճռած են Հասանապատի դպրոցը բանալ առաջիկայ դպրոցական տարեշրջանին: Բայց վախ կայ որ այդ վճիռը մնայ վճիռ առանց իրականութեան ճամբուն մէջ մտնելու: Որովհետեւ զրամը կը պակսի. Հայկազեան ուսումնարանի տարեկան ծախքը, ինչպէս փաստերով տեսանք, ահագին զոհողութիւններով կը ճարուի. ինչ պէտք է ընէ Թէհրանցին եթէ նոր դպրոց մըն ալ ունենայ իր թեւերուն վրայ: Միջին հաշուով տարեկան 3000 (6000 ռուբլի) թուման հարկաւոր պիտի ըլլայ. երկու դպրոցներու կառավարումին համար: Խնամակալուհիներու վերակազմութեան գլխաւոր պատճառ այս էր. օգնել ամէն կերպով կրթական գործին որը կը մտնէ նիւթապէս աւելի դժուար շրջանի մը մէջ: Բայց որովհետեւ տիկիները պիտի դիմեն գրեթէ մի և նոյն քսակներու բարեյօժարութեան, ստիպողաբար իրենց օժանդակութիւնը պիտի ըլլայ սահմանափակ: Այս հանգամանքէն զրգուած՝ խնամակալուհիները կը խորհն գիմում ընել Թէհրանէն դուրս գտնուող հայ հարուստներու օգնութեան: Գաղափարը քաջալերութեան արժանի է. միայն որ պարսկահայերու կրթական գործին ընդհ. կազմակերպութիւնը կատարուած իրողութիւն մը դառնայ:

Եւ այնպէս կը կարծեմ թէ օժանդակելու բարի կամք ունեցողները վստահութեամբ պիտի յանձնեն իրենց նուէրները խնամակալուհիներուն որ պաշտօնական մարմին մը կը ներկայ-

ացնեն և հետևաբար չը պիտի թերանան իրենց պարտականու-
թիւններու, ինչպէս իրենց իրաւունքներու ճշգրիտ գործադրու-
թեան մէջ:

Թաւրիզը և Նոր-Ջուղան ունեցան իրենց օգնողները,
պարսկահայ այս երկու կեդրոններու մէջ դպրոցական գործը
բաւական ամուր հիմերու վրայ դրուած է: Այժմ՝ ուշադրու-
թիւնները կը դառնան դէպի գիւղական համայնքները զորս
պէտք է օժտել նախնական կանոնաւոր դպրոցներով: Բայց չը
պէտք է մոռանալ որ մայրաքաղաքն էլ կայ, որ նախնական
կանոնաւոր վարժարանէ զուրկ է:

ՏԻՖՐԱՆ